

การพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี*

THE DEVELOPMENT OF THE RELIGIOUS PRECINCT MANAGEMENT FOR
A CULTURAL TOURISM PROMOTION IN MONASTERIES
OF RATCHABURI PROVINCE

พระเมธีวชิรญาณบัณฑิต (ชินภัทร ฉินนาลโย), ประเสริฐ ธิลาว
Phramethivajarayanapundit (Chinnapat Chinnalayo), Prasert Thilao
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: chinnapatpm2526@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผล 3. นำเสนอการพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูปหรือคนและการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามจากพระสงฆ์จังหวัดราชบุรีจำนวน 365 รูป วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอย แล้วทำการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา สรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า 1. จุดแข็ง วัดในจังหวัดราชบุรี โดยเจ้าอาวาสมีระบบ มีการทำประกันอัคคีภัย 2. ด้านจุดอ่อน ขาดบุคลากรดูแลศาสนสถานของวัด การเงินไม่สมดุลจึงมีปัญหาก่อสร้างหรือบูรณะ 3. ด้านโอกาส มีหน่วยงานหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหารจัดการ 4. ด้านอุปสรรค สภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยหลักบริหาร 4 M และปัจจัยหลักสปีปายะ 4 ส่งผลต่อส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี โดยนำตัวแปรพยากรณ์เข้าไปในสมการทุกตัว ได้ค่า $R=.627$ ค่า $R^2=.792$ 3. การนำเสนอการพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า 1. ด้านการดูแลรักษา วัดมีการทำโครงการอนุรักษ์ศาสนสถาน 2. ด้านการป้องกันคุ้มครอง มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้และสร้างบุคลากรที่จะเข้ามาช่วยสนับสนุนดูแลศาสนสถาน 3. ด้านการเสริมความมั่นคง เผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์แก่ประชาชน 4. ด้านการใช้ประโยชน์ สร้างรูปแบบการใช้ประโยชน์ศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนาการจัดการศาสนสถาน; แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; จังหวัดราชบุรี

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the current situation, 2. To study the influencing factors, and 3. To present the development of the management of religious places in monasteries to be cultural tourism attractions in Ratchaburi Province, conducted by the mixed-methods. The qualitative research, data were collected by interviewing 20 key informants and quantitative research using a questionnaire to collect data from 365 monks in Ratchaburi Province. The data were analyzed by percentages, means, and standard deviations, regression analysis, and then conducting focus group discussions with 10 qualified participants. The descriptive content interpretation was used to summarize the essay.

The research results were found that 1. The current situation of the management of religious sites in monasteries to be cultural tourism attractions in Ratchaburi Province were found that: 1. Strengths; monasteries in Ratchaburi Province were managed by the abbots with systems and fire insurance. 2. Weaknesses; lack of qualified personnel to take care of religious places in monasteries. Financial insufficiency led to construction or renovation problems. 3. Opportunities; agencies or communities participated in management decision-making. 4. Obstacles; changing environment. 2. Factors affecting the management of Religious places in monasteries as cultural tourism destinations in Ratchaburi Province were found that the 4 M's main management factors and Sappaya 4 factors affected the development of the management of religious places in monasteries as cultural tourism destinations in Ratchaburi Province, by entering all predictor variables into the equation, the R value was obtained=.627, and the R² value was .792a.

3. The presentation of the development of the management of religious places in monasteries as cultural tourism destinations in Ratchaburi Province was found that: 1. Maintenance; the monasteries had religious places conservation project. 2. Protection; there were training activities to provide knowledge and create personnel to help support the care of religious places. 3. Enhancing stability; disseminating knowledge about conservation to the public. 4. Utilization; creating a model for the utilization of religious places in monasteries as cultural tourism destinations.

Keywords: Development of Religious Site Management; Cultural Tourism Attractions; Ratchaburi Province

บทนำ

วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า เพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม มีทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวเองก็จะมีจิตผูกพันกับศาสนา ผ่านความประทับใจที่ได้จากการท่องเที่ยว (กรรณิกา คำดี, 2558)

ในจังหวัดราชบุรีมีวัดเป็นจำนวนมาก 469 วัด (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี, 2566) มีวัดที่จัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ตลาดชุมชน วัดที่มีศาสนสถาน ศาสนวัตถุจำนวนมาก มีวัดใน 4 อำเภอจาก 10 อำเภอที่ผู้วิจัยได้เลือกในการเก็บข้อมูล ยกตัวอย่างเช่น วัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีพระอุโบสถมีเจดีย์ทรงรามัญ 7 องค์ รายรอบ เป็นตัวแทนของพระยามอญทั้ง 7 เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ขนาดกว้าง 7 เมตร ยาว 17.25 เมตร ประตูทุกบานเป็นงานจำหลักไม้ฝีมือประณีต ส่วนบานหน้าต่างด้านนอกเป็นลายรดน้ำภายในมีจิตรกรรมฝาผนังงานศิลปะของชาวมอญ สีของภาพเป็นสีธรรมชาติที่สกัดจากเปลือกไม้ และดอกไม้ในสมัยนั้น เขียนถึงเรื่องราว อาทิ ภาพพุทธประวัติตอนมารผจญ ภาพสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ภาพอดีตของพระพุทธเจ้าที่ประทับบนบัลลังก์ และทศชาติชาดก บางภาพเป็นภาพโบราณสมัยอยุธยา และบางภาพเป็นภาพที่ปฏิสังขรณ์จากช่างในช่วงรัชกาลที่ 4 นอกจากนั้นยังมีเรือนไทยกุฏิ 9 ห้อง ที่สร้างในสมัยกรุงธนบุรี มีการสลับบานหน้าต่างงดงาม ปัจจุบันเรือนไทยกุฏิ 9 ห้อง ได้ถูกจัดตั้งให้เป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดคงคาราม รวบรวมศิลปะของมีค่าของชาวมอญมาตั้งแต่โบราณ และมีเสาหงส์ (หงส์สำริด) สัญลักษณ์ของวัดมอญเป็นต้น แต่การพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี ยังคงประสบปัญหาหลากหลายประการ เช่น วัดยังการพัฒนาศาสนสถานที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว การเก็บรวบรวมข้อมูลนักท่องเที่ยวที่เป็นระบบ ขาดรูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน การบริหารจัดการร่วมกับหน่วยงาน

ราชการ เป็นต้น ดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่องค์กรคณะสงฆ์ วัด ชุมชน ภาคประชาสังคม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) มีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี จำนวน 4,119 รูป

2.2 ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรการคำนวณของ Yamane (1973) ได้จำนวน 365 รูป

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ จำนวนทั้งสิ้น 20 รูปหรือคน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยใช้วิธีการจดบันทึก บันทึกเสียงและถ่ายภาพ

ประกอบการสัมภาษณ์ นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธีแบบ Stepwise เพื่อพยากรณ์ตัวแปรตามหนึ่งตัว ซึ่งส่งผลมาจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไป ที่ส่งผลต่อ การพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี หลังจากนั้นนำผลการวิจัยมาสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 รูปหรือคน

5.2 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลเชิงปริมาณด้วยวิธีการพรรณนาพร้อมด้วยการแสดงตารางและสรุปตารางที่เหมาะสม

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า 1. ด้านการดูแลรักษา 1. จุดแข็ง (Strengths) วัดในจังหวัดราชบุรีโดยเจ้าอาวาสผู้บริหารวัดมีระบบแนวทางในการดูแลรักษาศาสนสถานเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2. ด้านจุดอ่อน (Weaknesses) ขาดบุคลากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญดูแลศาสนสถานของวัด 3. ด้านโอกาส (Opportunities) มีการเปิดโอกาสให้ให้หน่วยงานหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันในการก่อสร้าง สำนักงานพุทธศาสนา จังหวัดในการจัดการดูแล 4. ด้านอุปสรรค (Threats) สภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

2. ด้านการปกป้องคุ้มครอง 1)ด้านจุดแข็ง (Strengths) วัดในจังหวัดราชบุรี มีการทำประกันอัคคีภัยติดกล้องวงจรปิดและตรวจตราอย่างสม่ำเสมอ 2. ด้านจุดอ่อน (Weaknesses) บางวัดในจังหวัดราชบุรีปล่อยให้ผ่านไปตามวันเวลาไม่มีการปกป้องดูแล 3. ด้านโอกาส (Opportunities) ทางวัดขึ้นทะเบียนโบราณสถานทางกรมศิลปากร 4. อุปสรรค (Threats) การพัฒนาศาสนสถานของวัดมีงบประมาณสูง 3. ด้านการเสริมความมั่นคง 1. ด้านจุดแข็ง (Strengths) มีการบริหารจัดการวัดให้เกิดความมั่นคงด้านศาสนสถานต่าง 2. ด้านจุดอ่อน (Weaknesses) รายรับไม่พอกับรายจ่าย ทำให้การเงินไม่สมดุลจึงมีปัญหาก่อสร้างหรือบูรณะไม่เสร็จ 3. ด้านโอกาส (Opportunities) เทคโนโลยีพัฒนาก้าวหน้าและมีกฎหมายคุ้มครอง 4. ด้านอุปสรรค (Threats) ภัยทางการเมืองเศรษฐกิจเติบโตทางสังคมเมือง และสภาพเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย 4.ด้านการใช้ประโยชน์ 1. ด้านจุดแข็ง (Strengths) คณะสงฆ์สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่วัดในหลาย ๆ ด้าน เช่น การจัดการให้มีเทศกาลปิดทองพระ 2. ด้านจุดอ่อน (Weaknesses) ขาดรูปแบบการใช้ประโยชน์ศาสนสถานของวัดเพื่อจัดเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3. ด้านโอกาส (Opportunities) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้รับความนิยมจากผู้คนทั่วไป 4. ด้านอุปสรรค (Threats) การใช้ประโยชน์อาจทำให้เกิดความเสียหายได้

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยหลักบริหาร 4 M และปัจจัยหลักสัปปายะ 4 ส่งผลต่อส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี โดยนำตัวแปรพยากรณ์เข้าไปในสมการทุกตัว ได้ค่า $R = .627$ ค่า $R^2 = .792^a$ อธิบายได้ว่า ชุดตัวแปรพยากรณ์ (X_1) และ (x_2) สามารถพยากรณ์ตัวแปรตาม (Y) ได้ร้อยละ 79 ส่วนอีกร้อยละ 21 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในชุดตัวแปรพยากรณ์ เพราะเมื่อแยกตัวแปรอิสระออกมาทีละตัว อาจจะไม่ส่งผลทุกตัว แต่ส่งผลมากกว่า 50 เปอร์เซนต์ถือว่าส่งผลที่ดี

ตารางที่ 1 ความเหมาะสมของสมการถดถอย

Model Summary				
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.792 ^a	.627	.625	.28782

a. Predictors: (Constant), รวมสัปปายะ, การบริหารจัดการสี่เอ็ม (x_2) (x_1)

b. Dependent Variable: รวมการพัฒนาศาสนสถาน

จากตารางที่ 1 แสดงความเหมาะสมของสมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation: R) ได้รูปแบบมาทั้งหมด 1 รูปแบบ โดยขั้นตอนการวิเคราะห์ คือ นำตัวแปรพยากรณ์เข้าไปในสมการทุกตัว ได้ค่า $R = .627$ ค่า $R^2 = .792^a$ อธิบายได้ว่า ชุดตัวแปรพยากรณ์ (X_1) และ (x_2) สามารถพยากรณ์ตัวแปรตาม (Y) ได้ร้อยละ 79 ส่วนอีกร้อยละ 21 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในชุดตัวแปรพยากรณ์ เพราะเมื่อแยกตัวแปรอิสระออกมาทีละตัว อาจจะไม่ส่งผลทุกตัว แต่ส่งผลมากกว่า 50 เปอร์เซนต์ถือว่าส่งผลที่ดี

3. การนำเสนอการพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า 1. ด้านการดูแลรักษา วัดมีการทำโครงการอนุรักษ์ศาสนสถาน โดยพิจารณาว่าศาสนสถานนั้นมีคุณค่าและจัดการศาสนสถานของวัดให้เป็น ที่สถานที่ที่น่ารื่นรมย์ส่วนแก่การปฏิบัติธรรมและท่องเที่ยว 2. ด้านการปกป้องคุ้มครองควรมีกิจกรรมอบรมให้ความรู้และสร้างบุคลากรที่จะเข้ามาช่วยสนับสนุนดูแลรักษาสมบัติศาสนสถานในแต่ละวัด บริหารจัดการระบบการบริหารจัดการในการจัดระเบียบร้านค้า หาบเร่ แผงลอยในบริเวณแหล่งพุทธสถาน 3. ด้านการเสริมความมั่นคง ควรมีการ

ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเมือง และย่านประวัติศาสตร์ ตลอดจนเผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์แก่ประชาชน ควรรักษาสภาพของลานหรือพื้นที่ผิวบริเวณรอบอาคารให้คงลักษณะเดิมมากที่สุด 4. ด้านการใช้ประโยชน์ วัดในจังหวัดราชบุรีที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรสร้างรูปแบบการใช้ประโยชน์ศาสนสถานของวัดเพื่อจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ชัดเจน ควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีพัฒนาให้ก้าวหน้า สามารถนำมาบูรณาการใช้ในการบริหารจัดการหรือพัฒนาช่วยงานได้และเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า 1. ด้านการดูแลรักษา 1. จุดแข็ง (Strengths) วัดในจังหวัดราชบุรีโดยเจ้าอาวาสผู้บริหารวัดมีระบบแนวทางในการดูแลรักษาศาสนสถานเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2. ด้านจุดอ่อน (Weaknesses) ขาดบุคลากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญดูแลศาสนสถานของวัด 3. ด้านโอกาส (Opportunities) มีการเปิดโอกาสให้ให้หน่วยงานหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันในการก่อสร้างมีสำนักงานพุทธศาสนาจังหวัดในการจัดการดูแล 4. ด้านอุปสรรค (Threats) สภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง 2. ด้านการปกป้องคุ้มครอง 1. ด้านจุดแข็ง (Strengths) วัดในจังหวัดราชบุรี มีการทำประกันอัคคีภัยติดกล้องวงจรปิดและตรวจตราอย่างสม่ำเสมอ 2. ด้านจุดอ่อน (Weaknesses) บางวัดในจังหวัดราชบุรีปล่อยให้ผ่านไปตามวันเวลาไม่มีการปกป้องดูแล 3. ด้านโอกาส (Opportunities) ทางวัดขึ้นทะเบียนโบราณสถานทางกรมศิลป 4. อุปสรรค (Threats) การพัฒนาศาสนสถานของวัดมีงบประมาณสูง 3. ด้านการเสริมความมั่นคง 1. ด้านจุดแข็ง (Strengths) มีการบริหารจัดการวัดให้เกิดความมั่นคงด้านศาสนสถานต่าง 2. ด้านจุดอ่อน (Weaknesses) รายรับไม่พอกับรายจ่าย ทำให้การเงินไม่สมดุลจึงมีปัญหาก่อสร้างหรือบูรณะไม่เสร็จ 3. ด้านโอกาส (Opportunities) เทคโนโลยีพัฒนาก้าวหน้าและมีกฎหมายคุ้มครอง 4. ด้านอุปสรรค (Threats) ภัยทางการเมืองและเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย 4. ด้านการใช้ประโยชน์ 1. ด้านจุดแข็ง (Strengths) คณะสงฆ์สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่วัดในหลาย ๆ ด้าน เช่น การจัดการให้มีเทศกาลปิดทองพระ 2. ด้านจุดอ่อน (Weaknesses) ขาดรูปแบบการใช้ประโยชน์ศาสนสถานของวัดเพื่อจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3. ด้านโอกาส (Opportunities) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้รับความนิยมจากผู้คนทั่วไป 4. ด้านอุปสรรค (Threats) การใช้ประโยชน์อาจทำให้เกิดความเสียหายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดวรเมศวร์ นาควโร (2559) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดในจังหวัดชัยนาท พบว่า มีจุดแข็ง คือ มีการบริหารจัดการเป็นเอกภาพภายใต้การปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะระดับต่าง ๆ เจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองสูงสุด มีความรู้เป็นอย่างดี ส่วนจุดอ่อน คือ มีพระภิกษุสามเณรจำนวนน้อย บางวัดมีเพียงเจ้าอาวาส เพียงรูปเดียว บางวัดมีแต่พระที่ชรภาพ ทำให้การบำรุงรักษาวัดไม่เป็นระเบียบ สกปรกรกร้าง โบราณสถานเกิดการชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลา โอกาสคือ จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดที่มี พุทธศาสนิกชนจำนวนมาก เป็นเมืองพระพุทธศาสนาที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน มีพระเกจิ พระเถระที่มีคนนับถือจำนวนมากมีศิลปวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา และประชาชนมีวิถีการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา อุปสรรค คือ จังหวัดชัยนาทมีความหลากหลายทางด้าน วัฒนธรรม กระแสความนิยมของต่างประเทศ เริ่มเข้ามาทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของจังหวัด เด็กและเยาวชนขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมเดิม ๆ ที่ปู่ย่าตายายเคยทำเอาไว้เป็นแบบอย่าง มักเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมใหม่จนกลายเป็นสิ่งที่ผิดๆ

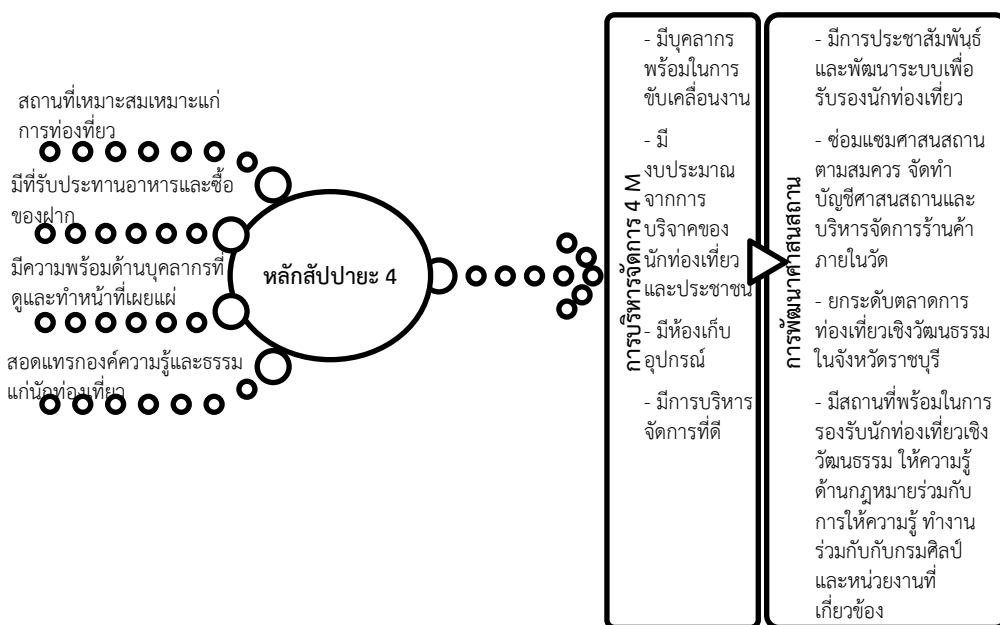
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า ปัจจัยหลักบริหาร 4 M และปัจจัยหลักสัปปายะ 4 ส่งผลต่อส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี โดยนำตัวแปรพยากรณ์เข้าไปในสมการทุกตัว ได้ค่า $R=.627$ ค่า $R^2=.792a$ อธิบายได้ว่า ชุดตัวแปรพยากรณ์ (X_1)และ(x_2) สามารถพยากรณ์ตัวแปรตาม (Y) ได้ร้อยละ 79 ส่วนอีกร้อยละ 21 จะเป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้อยู่ในชุดตัวแปรพยากรณ์ เพราะเมื่อแยกตัวแปรอิสระออกมาทีละตัว อาจจะไม่ส่งผลทุกตัว แต่ส่งผลมากกว่า 50 เปอร์เซนต์ถือว่าส่งผลที่ดี สอดคล้องกับพระมหากิตติกร กิตติกรโก (2565) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ระดับปัจจัยการพัฒนา 4 M ในภาพรวม โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ระดับสัปปายะ 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 3. การพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี พบว่า 1. ด้านการดูแลรักษา วัดมีการทำโครงการอนุรักษ์ศาสนสถาน โดยพิจารณาว่าศาสนสถาน นั้นมีคุณค่าและลักษณะ ความเด่นในด้านใดบ้าง อาทิเช่น ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี จิตรกรรมและควรมีการร่วมมือกับวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี การดูแลรักษาไว้ตามสภาพของเดิมเท่าที่เป็นอยู่ และป้องกันมิให้เสียหายต่อไป การทำให้กลับคืนสู่สภาพอย่างที่เคยเป็นมา การบูรณะ การซ่อมแซม ควรสงวนรักษาและซ่อมบูรณะไว้ดีแล้วไม่ควรปิดหรือเก็บทิ้งไว้เฉย ๆ 2. ด้านการปกป้องคุ้มครอง ควรมิกิจกรรมอบรมให้ความรู้และสร้างบุคลากรที่จะเข้ามาช่วย

สนับสนุนดูแลรักษาสืบทอดศาสนสถานในแต่ละวัด พุทธสถานเมื่อเกิดชำรุดต้องรีบซ่อมบำรุง ถ้าทิ้งไว้นานขึ้นส่วนต่าง ๆ จะค่อย ๆ หายไปจนหมดการรักษาด้วยการเก็บเป็นที่เก็บทางมีทะเบียนบัญชี มีกฎเกณฑ์ ป้องกันขโมยพระสงฆ์จึงเป็นผู้ที่มีการพัฒนาสำคัญในการดูแลป้องกัน ควรเสริมความมั่นคงแข็งแรง เป็นการเสริมความมั่นคงทางกายภาพโดยใช้วัสดุ เชื่อมหรือช่วยค้ำยันเสริมเข้าไปในเนื้อวัสดุเดิม 3. ด้านการเสริมความมั่นคงควรมีการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเมือง และย่านประวัติศาสตร์ 4. ด้านการใช้ประโยชน์วัดในจังหวัดราชบุรีที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรสร้างรูปแบบการใช้ประโยชน์ศาสนสถานของวัดเพื่อจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญพัทธ์ ฐริพินันท์ (2565) ได้วิจัยเรื่อง พุทธวิถีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบพุทธวิถีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 7 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านสถานที่ 2. ด้านบุคลากร 3. ด้านการจัดกิจกรรมภายใน 4. ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว 5. ด้านการประชาสัมพันธ์ 6. ด้านการประสานงาน 7. ด้านการมีส่วนร่วม

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี สามารถอธิบายองค์ความรู้จากการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ 1 ผู้วิจัยสามารถอธิบายองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ 4 M ประกอบด้วย วัดมีการกำหนดบุคลากรที่ดูแลศาสนสถาน ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริจาคเพื่อพัฒนาศาสนสถานของวัด วัดมีห้องเก็บวัสดุอุปกรณ์สำหรับพัฒนาศาสนสถาน และ เจ้าอาวาสมีความเอาใจใส่ในการพัฒนาวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. ด้านสัปปายะ 4 ประกอบด้วย วัดมีการจัดให้ประชาชนเข้ามากราบสักการะพุทธสถานภายในวัด วัดเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาขายของฝากในวัดได้ มีการตรวจสอบและประเมินผลงานในการดูแลศาสนสถานของบุคลากรภายในวัด วัดมีการอธิบายถึงหลักธรรมในโอกาสที่เหมาะสมอยู่เสมอ

3. การพัฒนาการจัดการศาสนสถานของวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดราชบุรี 1. ด้านการดูแลรักษา ควรสงวนรักษาและซ่อมบูรณะไว้ได้แล้วไม่ควรปิดหรือเก็บทิ้งไว้เฉย ๆ ควรจะต้อง หมั่นตรวจตราสภาพโดยทั่วไปให้คงดีอยู่เสมอ และควรมีการประชาสัมพันธ์ มีการพัฒนาระบบการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมควรมีการพัฒนาด้านบุคลากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญดูแลศาสนสถานของวัดและวัดมีการตรวจสอบและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานอยู่เสมอ 2. ด้านการปกป้องคุ้มครอง ควรมีกิจกรรมอบรมให้ความรู้และสร้างบุคลากรที่จะเข้ามาช่วยสนับสนุนดูแลรักษาสิ่งปศุวัตถุศาสนสถานในแต่ละวัด พุทธสถานเมื่อเกิดชำรุดต้องรีบซ่อมบำรุง ถ้าทิ้งไว้นานขึ้นส่วนต่าง ๆ จะค่อย ๆ หายไป จนหมดการรักษาด้วยการเก็บเป็นที่เป็นที่ทางมีทะเบียนบัญชี มีกุญแจติด ป้องกันขโมยควรบริหารจัดการระบบการบริหารจัดการในการจัดระเบียบร้านค้า หาบเร่ แผงลอยในบริเวณแหล่งพุทธสถานและเจ้าอาวาสมีการรักษาลมประโชชน์ของวัดที่เหมาะสม 3. ด้านการเสริมความมั่นคง ควรวัดควรซ่อมแซมองค์ประกอบสถาปัตยกรรมและผังบริเวณที่ชำรุดในการซ่อมแซมนี้จำเป็นต้องระมัดระวังและศึกษาลักษณะเดิมสร้างเป็นเครือข่าย ตลาดการท่องเที่ยวในระดับอนุภาคจังหวัดราชบุรี โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการเป็นตลาดชุมชน และวัดในจังหวัดราชบุรีควรมีการบูรณปฏิสังขรณ์อย่างสม่ำเสมอ และวัดมีกิจกรรมที่สร้างความเข้าใจเพื่อประชาชนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าของศาสนสถาน 4. ด้านการใช้ประโยชน์ วัดในจังหวัดราชบุรีควรมีการทำเรื่องการใช้ประโยชน์ต้องทำให้เห็นภาพรวมและ กระบวนการที่ชัดเจนการอนุรักษ์ไม่ใช่การปรับปรุงตัดแปลงอาคารขึ้นมาเพื่อดึงดูดการท่องเที่ยว ควรยกระดับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้สร้างรายได้ให้แก่วัดเพิ่มมากยิ่งขึ้น และควรมีการพัฒนาเทคโนโลยีพัฒนาให้ก้าวหน้า และพระสงฆ์มีโอกาสเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนผู้เข้ามาเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวัดในจังหวัดราชบุรี จำเป็นต้องมีความสะดวก เข้าวัดมาจำเป็นต้องมีห้องน้ำ มีที่กิน ที่อยู่ตามสมควรเป็นอันดับแรก ห้องน้ำที่เพียงพอและสะอาดเป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับผู้มาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มีการศึกษาและ

ทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับที่ธรณีสงฆ์หรือพุทธสถานที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานราชการ ซึ่งมีกรมศิลปเข้ามาเกี่ยวข้อง มีการพัฒนาตลาด ให้มีความพร้อม มีสถานที่กินข้าว ซื่อของฝาก มีจุดขาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีควรสร้างรูปแบบการใช้ประโยชน์ศาสนสถานของวัด เพื่อจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ชัดเจน
2. คณะสงฆ์จังหวัดราชบุรีทำโครงการอนุรักษ์ศาสนสถานของวัด โดยพิจารณาว่าศาสนสถาน นั้นมีคุณค่าและลักษณะ ความเด่นในด้านใดบ้าง อาทิเช่น ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี จิตรกรรมและควรมีการร่วมมือกับวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
3. คณะสงฆ์ควรมีนโยบายอบรมหลักสูตรระยะสั้นเพื่ออบรมความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา ศาสนสถานของวัดและทำงานร่วมกับกรมศิลปากรในการรักษาศาสนสถานโบราณภายในวัด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วัดควรมีระบบทะเบียนบัญชีรายการศาสนสถานในวัดรวมถึงอุปกรณ์สำหรับทำป้ายหรือมีเครือข่าย ที่สามารถทำป้ายประชาสัมพันธ์วัดได้ มีเครื่องมือช่างสำหรับและซ่อมบูรณปฏิสังขรณ์ และมีการสร้างมูลค่าของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยสร้างคิวอาร์โค้ดเพื่อสแกนให้ทราบถึงประวัติศาสตร์และความสำคัญของศาสนสถาน
2. วัดควรรักษาสภาพของลานหรือพื้นที่ผิวบริเวณรอบอาคารให้คงลักษณะเดิมมากที่สุด เพื่อป้องกันการเสื่อมสลายขององค์ประกอบและส่วนประณีตสถาปัตยกรรมของศาสนสถานภายในวัด
3. วัดมีการทำงานร่วมกับกรมศิลปากรในการรักษาศาสนสถานโบราณภายในวัด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาพุทธสถานภายในวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15
2. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาอารยสถาปัตย์ภายในวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15
3. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในวัดเพื่อรับรองนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดราชบุรี

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา คำดี. (2558). วัดและศาสนสถานในมิติของการท่องเที่ยว. *วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 4(2), 175-191.
- ธัญญพัทธ์ ฤทธิพิณสนั่น. (2565). พุทธวิธีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด พระนครศรีอยุธยา (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดวรเมศวร์ นาควโร. (2559). รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัด ชัยนาท (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากิตติกร กิตติกรโก. (2565). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด ในจังหวัดนนทบุรี (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี. (2566). วัด สำนักสงฆ์ โบสถ์คริสต์ มัสยิด พระภิกษุ และสามเณร จำแนกตามอำเภอ พ.ศ. 2566. ราชบุรี: สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดราชบุรี.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.